

Anàlisi i conclusions dels tallers del IV Congrés Internacional «Educació i Entorn»

Grup GRODE

Maria Jesús Comellas, Mirta Lojo (coords.);
Carme Bosch, Felisa Bravo, Roser Coscojuela, Marcelle Missió,
María José Pérez, Montse Serrats, Núria Torres

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Pedagogia Aplicada
mjcomellas@grode.org
www.grode.org

Resum

En aquest article, s'hi presenten les propostes sorgides durant el 4t Congrés «Educació i Entorn», celebrat el mes de maig de 2008 a la Seu d'Urgell, a partir dels tallers realitzats amb la participació de diferents professionals de l'àmbit educatiu de les administracions locals i autonòmica, representants d'associacions de mares i pares i de diverses entitats de lleure. El debat realitzat es va vertebrar al voltant del tema de la convivència i es va desenvolupar sobre quatre eixos bàsics: processos d'aprenentatge en els centres educatius, famílies, teixit social i acció de govern. De les propostes emeses, se n'infereixen idees clau sobre les percepcions al voltant de l'educació i de la convivència que van ser la base de les conclusions del congrés, exposades en un document titulat *Declaració de la Seu d'Urgell*.

Paraules clau: percepció sobre línies educatives i convivència, participació, debat, representació social, familiar, professional i acció de govern.

Resumen. *Análisis y conclusiones de los talleres del IV Congreso Internacional «Educación y Entorno»*

En este artículo, se presentan las propuestas surgidas durante el 4º Congreso «Educación y Entorno», celebrado en el mes de mayo de 2008 en La Seu d'Urgell, a partir de los talleres realizados con la participación de diferentes profesionales del ámbito educativo de las administraciones locales y autonómica, representantes de asociaciones de madres y padres y de diferentes entidades educativas en relación con el tiempo libre. El debate realizado se vertebró alrededor del tema de la convivencia, y se desarrolló sobre cuatro ejes básicos: procesos de aprendizaje en los centros educativos, familias, tejido social y acción de gobierno. De las propuestas emitidas, se infieren ideas clave sobre las percepciones alrededor de la educación y de la convivencia que constituyeron la base de las conclusiones del congreso expuestas en un documento titulado *Declaración de la Seu d'Urgell*.

Palabras clave: percepción sobre líneas educativas y convivencia, participación, debate, representación social, familiar, profesional y acción de gobierno.

Abstract. *Analysis and conclusions of the 4th International Congress «Education and Social Environment» Workshops*

The proposals are presented that arose from the IV Congress «Education and Environment» at La Seu d'Urgell, on the basis of workshops held that involved the participation of different professionals from the educational areas of local and regional administrations, representations of mother and father associations, and different leisure organisations. The debate centred on the issue of coexistence, covering four basic core areas: learning processes in education centres, families, social networks and government action. Key ideas were inferred from the proposals made in relation to the perceptions of education and coexistence, which formed the basis for the conclusions to the Congress that were exposed in a document called *La Seu Declaration*.

Key words: perception of lines of education and coexistence, participation, debate, social, family and professional representation and government action.

Durant el mes de maig de 2008, va tenir lloc el 4t Congrés «Educació i Entorn» a la Seu d'Urgell, organitzat pel Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. En aquest marc, el grup GRODE va dinamitzar diversos tallers per debatre i recollir propostes sobre el tema de la convivència¹ en el context educatiu de la infància i l'adolescència.

Els diversos formats del congrés es van vertebrar al voltant del tema de la convivència i es van desenvolupar sobre quatre eixos bàsics (processos d'aprenentatge en els centres educatius, famílies, teixit social i acció de govern), que van ésser tractats als espais de reflexió, als d'iniciatives, als d'experiències i, en el cas que ens ocupa, als de debat.

De les propostes fetes pel professorat, per diferents professionals de l'àmbit educatiu de les administracions locals i autonòmica i per representants d'associacions de mares i pares i de diverses entitats de lleure, s'infereixen unes idees clau sobre les percepcions que es tenen al voltant de l'educació i de la convivència.

D'una banda, respecte a les necessitats que l'educació planteja actualment, es veu la insuficiència de donar-hi respostes de manera individualitzada i, en canvi, es disposa del potencial que genera l'abordatge col·lectiu. Aquesta tendència, que adquireix força de manera progressiva a mesura que avança la implementació de múltiples i variats projectes en tot el territori, es relaciona amb *un pensament del context i del complex* (Morin, 2001).

D'altra banda, la interpretació d'allò que passa als escenaris socials depèn de múltiples mirades que es troben en la intersubjectivitat, i l'abast de les accions que es porten a terme han de superar una concepció aïllada i reduïda dels fets

1. Els tallers tenen com a antecedent una jornada realitzada en el mateix municipi durant el mes juny, també dinamitzada per GRODE, en la qual una centena de professionals de l'àmbit educatiu van reflexionar sobre les dificultats i les oportunitats que hi ha quan es tracta de conèixer en els centres educatius.

per endinsar-se en la idea de complexitat. A més, cada individu, cada institució, cada col·lectiu, només es pot comprendre en la infinita xarxa relacional en la qual s'insereix i que simultàniament genera.

La possibilitat d'actuar de manera conjunta ofereix, així, una oportunitat per millorar qualsevol intervenció, ja que apel·la a la sinergia, és a dir, a la potenciació de les estratègies col·lectives, que és molt més que la suma de les individuals i, en relació amb les pràctiques socials, representa un exercici quotidià de democràcia en forma de participació i compromís.

Aquest canvi de pensament, que s'emmarca en un nou paradigma del coneixement, impregna els diversos àmbits socials i també, evidentment, el de l'educació. El procés de canvi, com a tal, no és homogeni ni avança de forma homogènia, sinó que, pel seu propi dinamisme, és multiforme i multidimensional. La inèrcia de pràctiques tradicionals conviu amb maneres noves d'estar en el món i de treballar per l'educació, que en algunes instàncies van acompanyades de resistències, no sempre visibles ni explícites. Però en el conjunt de projectes que s'implementen, es fa patent la innovació en el discurs i en les idees que, amb una intensitat diferent, impregnen pràctiques educatives.

Les propostes de les persones participants en els tallers recullen i posen en evidència l'estat de la qüestió respecte a la necessitat de contextualitzar i de transversalitzar el treball col·lectiu, en una gradació que aniria de la informació a la coordinació i, d'aquesta, a la col·laboració per arribar al treball integrat. La *coresponsabilitat* entre agències, institucions i professionals apareix als quatre eixos debatuts.

Les aproximadament dues-centes persones que van debatre el tema de la convivència en els tallers mitjançant una dinàmica grupal, van fer un total de 630 propostes concretes i viables, de les quals un 24% correspon a l'eix de processos d'aprenentatge; un 22%, al de teixit social; un 31%, al de famílies, i un 23%, al d'acció de govern.

Les propostes de l'eix de convivència i dels processos d'aprenentatge en els centres educatius evidencien un canvi de perspectiva pel que fa a l'abordatge de la convivència, que és, en si mateixa, una finalitat de l'educació. L'escola és el context social on tenen lloc els processos d'ensenyament-aprenentatge que han de permetre adquirir competències en el camp cognitiu, emocional i social i que han de garantir la igualtat d'oportunitats perquè cadascú desenvolupi el seu itinerari personal i pugui integrar-se en la societat de manera positiva i democràtica.

Les línies d'intervenció prioritàries que emergeixen d'aquest eix es podrien resumir en:

- Millora de la dinàmica interna dels centres pel que fa a metodologia docent, criteris d'agrupament de l'alumnat, processos d'acollida i d'acompanyament, reforçament de l'acció tutorial i participació activa de la comunitat educativa.
- Relació entre escola i entorn.
- Aprofundiment de la coordinació entre educació primària i secundària.

Més de la quarta part dels professionals assistents al congrés (concretament, el 27%) fa referència a l'acció tutorial, que és un dels àmbits més proposats per millorar la convivència. L'acció tutorial, amb una formació específica institucionalitzada, concebuda com una tasca compartida per tot el claustre, amb dedicació de temps al coneixement de l'alumnat, individualment i com a grup, amb implicació i coordinació de tots els professionals que intervenen en el centre per tal de portar a terme accions educatives coherents, serà la que afavorirà la creació de vincles i la cohesió social. En aquest àmbit, s'hi reconeix el sociograma com una eina molt potent per analitzar la dinàmica de la classe i per poder fer intervencions educatives en el grup.

Totes les accions que es porten a terme per realitzar l'acció tutorial han de ser consensuades pels membres del claustre, recollides en el Pla d'acció tutorial (PAT) i ser coherents amb el Reglament de règim intern (RRI) i el Projecte educatiu de centre (PEC). El tretze per cent (13%) de les propostes emergents dels tallers relacionen normativa i projectes de convivència, on es destaca la importància de la *participació i el consens de la comunitat educativa en l'elaboració d'una normativa bàsica i assumible i el reconeixement del dret de l'alumnat a participar en l'elaboració de les normes*. En aquest apartat, s'hi proposa la creació d'un *banc d'experiències i de recursos per part de l'alumnat i del professorat*.

Algunes propostes complementàries d'aquest tema plantegen la *gestió de tots els espais no formals per part de la comunitat educativa i la dinamització dels patis amb activitats i materials diversificats*, com també la realització de diferents tipus de tallers desenvolupats de forma conjunta per totes les persones de la comunitat docent.

La participació activa de l'alumnat en l'elaboració de les normes i en la pròpia organització dels seus estudis, així com les experiències de mediació i resolució de conflictes són també propostes recollides. Per tant, una vegada més, s'evidencia que el reconeixement i l'acceptació del protagonisme i dels drets del conjunt de noies i nois que conviuen en el centre educatiu potencia la identitat i el sentiment de pertinença al centre, a més d'afavorir una bona convivència. El projecte de convivència del centre és una eina més que permet aglutinar tota la comunitat pedagògica i participar conjuntament en un projecte compartit pel professorat, per l'alumnat i per les famílies. Unes normes bàsiques i assumibles per tothom, recollides en el Reglament de règim intern de manera flexible i positiva, afavoriran una bona convivència escolar.

Un catorze per cent (14%) dels professionals participants en els grups de treball pensen que, per fomentar les relacions positives en els centres, és necessària la implicació i la coordinació de tota la comunitat educativa, la participació activa del professorat i el lideratge dels equips directius. Així mateix, reclamen més coordinació entre el professorat i emfatitzen la importància del treball en equip i de la reflexió sobre la pròpia pràctica, com a aspectes necessaris per arribar a construir un projecte d'escola compartit que doni respostes adequades als nous reptes que la realitat social planteja. La millora del clima de centre i l'especial cura en les relacions interpersonals és un factor essencial perquè

es produeixin processos de millora de la convivència. Una bona organització i una bona dinàmica de centre facilitarà l'aprenentatge i la convivència.

Un divuit per cent (18%) de participants destaca la necessitat que els centres revisin els criteris d'agrupament de l'alumnat. L'heterogeneïtat en les formes d'agrupament, la revisió de les metodologies d'ensenyament-aprenentatge i la importància que els recursos vagin encaminats a assolir les competències bàsiques han estat la concreció d'aquestes propostes. Ha d'haver-hi un tractament de la diversitat que no sigui segregador, amb adaptacions curriculars tant individuals com grupals, amb organització de grups flexibles i de suport, com a factors afavoridors d'una escola inclusiva.

Es percep un canvi de tendència en els aspectes que fan referència a les metodologies d'ensenyament-aprenentatge. Es plantegen recursos diversificats per afavorir el desenvolupament de les competències bàsiques, tot potenciant el treball en grups cooperatius i per projectes. Entre altres propostes, hi apareixen, per exemple, la de la tasca simultània de dos docents per aula. Aquestes aportacions representen un canvi de mirada pel que respecta al foment de la cooperació i les relacions entre l'alumnat en un context divers, tot valorant-lo com una oportunitat d'aprenentatge per afavorir el rendiment escolar i la convivència.

Perquè aquestes accions tinguin més fortalesa, s'ha de disposar necessàriament de la col·laboració de les famílies. El coneixement i el reconeixement de cadascun dels tipus de llars que conviuen a l'escola, l'acollida a les famílies novingudes, per exemple, i el foment de la participació en activitats a l'aula facilitaria, d'acord amb les conclusions dels tallers, un camí d'entesa i de diàleg dirigit a assolir una veritable coresponsabilitat educativa entre tots els agents implicats.

Un altre aspecte proposat, fonamental per a la convivència, fa referència als processos d'acollida i d'acompanyament. L'acollida del professorat novell i de l'alumnat novingut, així com de les famílies, es considera necessària per afavorir la integració en un nou context escolar. En aquest àmbit, hi destaquen algunes experiències, com ara la de les parelles lingüístiques, l'apadrinament i el monitoratge de l'alumnat de més edat envers el més jove, que globalment representen un catorze per cent de les propostes.

Però l'escola no està aïllada, sinó que forma part d'un context social, d'una comunitat amb la qual està en interacció constant, i és des d'aquesta perspectiva que es desenvolupen els plans educatius d'entorn (PEE), que impliquen coordinació de totes les agències educatives del territori amb la finalitat de portar a la pràctica intervencions per a una educació integral. Accions educatives com ara la coordinació i l'acompanyament de l'alumnat en el pas de primària a secundària, els processos de seguiment fora de l'escola, la participació en activitats extraescolars i la coordinació amb el monitoratge són propostes que van en aquesta direcció.

La constitució de xarxes de treball entre totes les agències educatives del territori és, doncs, una manera de construir un projecte educatiu global, inclusiu i dirigit a assolir la coresponsabilitat de totes les entitats, institucions i pro-

fessionals que intervenen en els processos educatius, de manera que es fomenti la igualtat d'oportunitats per a tothom i es faciliti un aprenentatge de la convivència.

De les aportacions realitzades per les persones participants en els tallers, a l'eix sobre convivència i famílies destaquen quatre línies d'acció, que resumirien les necessitats detectades en aquest àmbit. Les propostes que englobarien les línies prioritàries encaminades a la millora de la convivència escolar i comunitària es poden sintetitzar en:

- Necessitat de promoure xarxes de famílies i teixit social.
- Millora de la formació de les famílies.
- Participació activa de les famílies i inclusió plena d'aquestes com a part de la comunitat escolar.
- Acció de les institucions com a possibilitadores i promotores de la inclusió.

El conjunt de propostes recollides en aquest àmbit deixa entreveure el convenciment que l'educació i la construcció de la convivència són objectius que requereixen estratègies d'acció consensuades i la participació de tota la comunitat educativa. A continuació, es detallen les propostes que sustenten les línies d'acció especificades.

Un bon nombre de propostes recollides en aquest àmbit (aproximadament, el trenta per cent) suggereix la necessitat de promoure la formació de les famílies. Algunes es plantegen amb formats força tradicionals, de caire unidireccional (amb el lideratge d'una persona experta), com ara, per exemple, les anomenades «escoles de pares i mares». D'altres, en canvi, preveuen metodologies més participatives, com ara, per exemple, els «tallers o grups de discussió», mitjançant els quals es possibilita compartir experiències i sabers de les pròpies famílies. També es proposen enfocaments que generen aprenentatge entre iguals, com ara, per exemple, els «intercanvis lingüístics», que impliquen parelles o grups de persones que posen al servei de la resta els propis coneixements en una llengua i en fan possible l'aprenentatge mutu.

Es tracta, d'una banda, de metodologies formatives des d'una pedagogia activa, ja que les propostes impliquen una perspectiva que parteix de la idea que les famílies són competents i capaces, i poden aprendre les unes de les altres. Però, de l'altra, les iniciatives impliquen un context de relació i, per tant, alhora també incideixen en el foment de les xarxes de suport.

La creació de xarxes de famílies i de teixit social es destaca també com un eix important de treball en aquest àmbit (el trenta per cent de les aportacions recollides). Algunes propostes, com ara «el cafè de les tres» o les «tertúlies», consideren la necessitat de crear espais on les famílies puguin establir un contacte que possibiliti un coneixement posterior, a partir del qual es fomentin les relacions de suport o de col·laboració. Unes altres propostes que apunten també en aquesta direcció són la *borsa de famílies voluntàries* o el *banc del temps*, que activen una xarxa de solidaritat basada en l'intercanvi de prestacions relacionades amb les activitats de la vida quotidiana.

En definitiva, totes s'adrecen a la construcció d'aquesta xarxa social de col·laboració. Algunes vegades, són generades de forma espontània per les pròpies famílies i d'altres són promogudes per entitats del territori o bé per polítiques consistorials.

En l'actualitat, des de l'àmbit municipal, es disposa d'una àmplia experiència en la promoció i el suport a estratègies d'acollida en l'àmbit educatiu. Hi ha una oferta de «recursos i programes municipals per a l'acollida i l'acompanyament a les famílies», reflectida en les aportacions als tallers, que té la funció de crear estructures d'acolliment amb estabilitat i permanència. Aquesta acollida consistorial pot ser complementada des de l'escola, amb el lideratge de famílies que fa més temps que hi són.

Moltes aportacions assenyalen la necessitat que les famílies participin, en el centre docent, *en activitats lúdiques de l'escola* o en la *promoció d'activitats conjuntes entre famílies, alumnat i professorat*. En aquesta mateixa línia, i amb l'objectiu de promoure la construcció de xarxes socials, es proposa, entre altres activitats conjuntes, preparar *una obra de teatre, biblioteca i mediateca escolars obertes a l'entorn, espais del centre escolar per a la formació de les famílies autòctones i novvingudes (informàtica, llengües, teatre, cuina i manualitats)*. En tot cas, es tractaria d'un primer pas en el camí cap a la construcció d'una veritable comunitat educativa i una possibilitat de treballar des d'una visió de coresponsabilitat.

Les persones participants també manifesten que, per afavorir la participació activa, és necessari treballar *per l'acceptació i el reconeixement de les famílies d'acord amb la diversitat que presenten i pel seu paper com a agents educatius*. Un onze per cent (11%) de les propostes es concentren en aquest punt, amb idees com ara *la inclusió de la diversitat familiar en el currículum i en el llenguatge* o la *celebració del dia de les famílies*. Les accions proposades posen de relleu la necessitat d'adoptar actituds que incloguin empatia, reflexió, sensibilitat i bona disposició, i tenen com a objectiu informar, donar a conèixer i fer visible la diversitat de llars per fomentar el respecte i l'acceptació.

El quinze per cent (15%) de les aportacions assenyalen la consideració de les famílies com a part intrínseca de la comunitat educativa. En aquest sentit, la proposta de *creació d'una web pròpia i oberta a tota la comunitat* seria un exemple d'acció cap a la representació amb veu activa de tots els col·lectius de la comunitat escolar. Unes altres propostes, més ambiciosos, fan referència a la *col·laboració de les famílies amb l'escola*, amb el *reconeixement dels sabers que aquestes poden aportar* participant en l'ensenyament de continguts curriculars o en l'orientació professional en relació amb les seves *ocupacions i professions*. També hi ha suggeriments de coresponsabilitat, com ara *la participació de les famílies en l'aprenentatge i els deures de l'alumnat i la participació i la implicació en el procés educatiu i en els resultats*.

Ahora, són destacables unes altres iniciatives que promouen aquesta participació, no sols en algunes parcel·les, sinó també de manera integral. És el cas, per exemple, de les *xarxes de pares i mares en l'acompanyament a l'escolaritat de l'alumnat*, la *implicació de les famílies en col·laboració amb la resta de la*

comunitat escolar en l'elaboració i la implementació dels plans d'acollida, en la reelaboració del Pla d'acció tutorial, en el treball per projectes, en l'organització del centre, en el treball d'educació en valors o en els programes de competència social i emocional. Aquesta orientació planteja la necessitat de consensuar criteris comuns i que les famílies participin en l'elaboració del currículum relatiu a la socialització i el desenvolupament personal dels infants.

Cal destacar també unes altres consideracions que relacionen aquest eix amb el d'acció de govern, quan se subratlla la necessitat de desenvolupar *polítiques de conciliació d'horaris laborals i familiars* o el paper dels *mitjans de comunicació en la difusió i la sensibilització del sentit de les famílies i de la diversitat familiar*.

Pel que fa a l'eix de convivència i xarxa social, les persones participants en els tallers pensen, tal com es manifesten en els altres eixos, que, per millorar la convivència, cal treballar conjuntament i fer plantejaments comuns i coordinats des de tots els àmbits. És, doncs, un assumpte col·lectiu al qual han de respondre diferents professionals que interactuïn en el mateix territori, amb la qual cosa construiran un marc compartit. Proposen que, si es coneixen les funcions de cadascú, es poden optimitzar els recursos del territori, aprofitar allò que s'està portant a terme i evitar duplicitats.

A tall de síntesi, es pot dir que les línies considerades fonamentals per a la intervenció són:

- Escola oberta a l'entorn.
- Creació i reforçament de les xarxes socials amb espais als barris i als pobles.
- Participació municipal i coordinació interinstitucional.

En aquest sentit, es concreta el 27% dels suggeriments d'aquest eix, que proposen que s'aprofundeixi en la *coordinació d'entitats, en les AMPA i a l'escola, que es faci intercanvi d'activitats extraescolars en diferents centres*, que hi hagi més coordinació entre les *entitats esportives i de lleure i el municipi* o que es creï un *banc de bones pràctiques* per difondre els projectes més reeixits. Es tracta d'aplicar una metodologia de treball en xarxa a partir del coneixement i la coordinació de totes les agències del territori.

En aquesta mateixa línia, unes altres propostes manifesten la importància de la participació municipal, a través, per exemple, de la realització de *fires d'entitats i gimcanes on es mostrin experiències del territori*, on es donin a *conèixer els diferents serveis per fomentar el lleure i la integració* o la necessitat d'*establir interrelacions entre els comerços, les entitats i les escoles*.

Es posa de manifest el desig de col·laborar i la voluntat d'unificar recursos, compartint i aprofitant al màxim els disponibles. D'aquí les propostes relatives a compartir material, compartir activitats extraescolars, incorporar les famílies a les activitats dels centres, organitzar activitats intergeneracionals i desenvolupar més les relacions entre les institucions escolars i altres entitats (esportives, centres de barri, llars de jubilats, biblioteques, etc.), intentant aprofitar tots els recursos i allò que cada un pot representar per a la resta.

Un trenta-cinc per cent (35%) dels suggeriments realitzats fan referència a una *escola oberta a l'entorn*, on destaquen els *plans educatius d'entorn (PEE)*, *l'obertura de la biblioteca de centre amb un horari ampli*, els *patis accessibles per realitzar-hi activitats extraescolars i tastets d'activitats esportives*, la possibilitat d'*obrir el centre a unes altres iniciatives (casals, tallers, vacances, etc.)* i també que el professorat introdueixi l'alumnat en el coneixement de les possibilitats que tenen pel que fa a participar en associacions de tipus social, esportiu, de voluntariat, espais, etc. Manifesten també que no n'hi ha prou de conèixer, sinó que també és necessari «reconèixer», és a dir, atorgar valor i respecte fugint de prejudicis i de falses apreciacions. En aquest sentit, respecte al monitoratge que treballa en horari extraescolar, es veu la necessitat de dotar-lo de competències, a fi que pugui gestionar els grups amb tota la diversitat i complexitat que presenten.

Més de la quarta part (28%) de les propostes de l'eix de *convivència i xarxa social* es relacionen amb els *espais del barri o del municipi*. Es demana la *gestió de la zona per part del veïnatge, la diversificació de l'emplaçament públic, els espais escolars per al barri, la planificació dels indrets públics* i l'atenció a *les necessitats educatives específiques en el lleure*. Es tracta de l'habilitació de llocs de trobada i de lleure per a les persones del territori, perquè es promoguin i s'aprofitin com a oportunitats de participació.

Algunes propostes avancen més en la coordinació i la interrelació entre les agències del territori i consideren que, perquè els projectes tinguin una veritable fortalesa, han de disposar d'una coordinació institucional. En aquest sentit, es valora que les dues administracions, la municipal i l'autonòmica, impulsin, dinamitzin i assessorin en aquest mètode de treball. Consideren que el reconeixement professional i administratiu facilita el desenvolupament dels projectes, multiplica les possibilitats que altres agents s'hi sumin i afavoreix la incorporació a les xarxes comunitàries existents.

Per últim, proposen la formació com una altra estratègia que pot facilitar la millora de la convivència, en tant que espai de reflexió dels diferents professionals del territori per donar resposta als reptes que s'hi plantegen.

Finalment, respecte a l'eix de convivència i l'acció de govern, cal destacar que les línies d'intervenció que s'hi prioritzen són:

- Matriculació de l'alumnat, organització i disponibilitat de recursos equitativa per a tots els centres.
- Realització, sosteniment, avaluació i difusió de projectes.
- Coordinació interdepartamental i coresponsabilitat administrativa.
- Autonomia de centres.
- Millora de la formació del professorat.

Més del vint per cent (29%) de les propostes estan relacionades amb la temàtica sobre *participació local i Generalitat*. La coresponsabilitat entre administracions destaca com un fet fonamental per al bon funcionament del sistema educatiu. És un tema debatut en molts àmbits i reclamat per les entitats

municipalistes. Va quedar recollit en el Pacte Nacional i sembla que la LEC també reforçarà el paper educatiu de l'Administració local. A més a més, en referència al funcionament administratiu, alguns grups proposen l'aprofundiment de la coordinació interdepartamental i, pel que fa a la presa de decisions a l'àmbit polític, es considera que el debat previ és molt important.

Es proposa també la coresponsabilitat entre la municipalitat i la ciutadania, com ara, per exemple, en els *consells de nenes i nens o joves*, i la creació de xarxes educatives locals, amb concrecions com ara el disseny d'*itineraris segurs (comerciants i famílies)*, els *serveis de mediació comunitària i resolució de conflictes* i els *plans d'acollida municipals*. El tema de la convivència i el clima d'aula preocupa i, sobre aquesta qüestió, totes dues administracions, de manera conjunta, fan propostes de suport als centres.

Unes altres propostes, que representen el deu per cent (10%) del total d'aquest eix, s'agrupen entorn del *repartiment d'alumnat*. Es verifica una centralitat que fa referència a l'*equitat en la matriculació de l'alumnat per evitar les escoles gueto*. I una altra línia de treball amb força concentració (l'onze per cent de les propostes) fa referència a la necessitat que *els països d'origen participin en els processos migratoris* i que es disposi de *persones d'aquests països per col·laborar en la comunicació lingüística*. Les dues propostes que susciten més acord denoten la importància que es dona a l'equitat, tant pel que respecta al repartiment dels infants, com a l'ús de la llengua per a la comunicació i la inclusió.

Les propostes que fan referència a les *bones pràctiques* (un deu per cent del total —10%—) denoten la necessitat de la incentivació del treball per a la millora de l'exercici professional, a través del *reconeixement i la difusió de projectes i experiències* i de la promoció de la feina ben feta. Entre altres concrecions, se citen els *plans educatius d'entorn (PEE)*, els *plans estratègics* i les *comissions socials* dels centres.

El tema de la *formació* ha estat referenciat amb un vuit per cent (8%) de propostes, entre les quals se suggereixen les següents: *formació en convivència*, en *funció docent* i en *acció tutorial*. I, relacionats amb aquest tema, es fan suggeriments sobre el fet de *donar suport a iniciatives que desenvolupin competències*; *donar suport, reforçar i assessorar projectes de convivència*, i *reforçar curricularment la convivència com a eix*. Connectades amb aquest àmbit, hi ha propostes d'aprofundiment sobre la revisió i l'avaluació dels projectes que s'estan desenvolupant.

La dotació de *recursos humans i econòmics* i, sobretot, la *discriminació positiva* són unes qüestions de reivindicació històrica que, en els tallers, agrupen el vuit per cent (8%) de les propostes. Es fa al·lusió al fet de *rendibilitzar i prioritzar recursos* i s'insisteix en el principi d'*equitat*. En relació amb aquest àmbit, es planteja la necessitat que hi hagi *més autonomia dels centres escolars* (sis per cent del total —6%— de l'eix), que podria tenir sortida amb els continguts de la LEC sobre l'autonomia de centres.

Finalment, per tal de recollir unes altres idees dels grups participants, menys majoritàries però no menys importants, cal esmentar, en aquest eix, la preocupació per *la situació legal d'una part de la població juvenil nouvinguda* i,

a més a més, l'interès pel *paper i el compromís dels mitjans de comunicació en temes de convivència*, amb espais de debat i campanyes d'informació i de sensibilització, entre altres propostes.

En relació amb els quatre eixos de debat dels tallers, convé considerar que, a la pràctica, es tracta de dimensions interrelacionades i que, en molts casos, una mateixa proposta té repercussions i implicacions en més d'un eix. Així, per exemple, la participació activa de les famílies com a membres de la comunitat educativa, de forma generalitzada, implica tant els centres docents com les pròpies famílies i les seves associacions i xarxes. Si es parla del teixit social dels territoris, les escoles també en formen part i, alhora, poden constituir un espai clau per al desenvolupament de xarxes socials. Quan s'al·ludeix a l'autonomia dels centres, són les polítiques educatives que emanen del Govern les que normativitzen la qüestió, però és responsabilitat dels centres que se'n faci una implementació responsable i de qualitat. Els processos d'acollida d'infants i de famílies procedents d'altres geografies impliquen els centres escolars, les famílies establertes en el territori, les entitats del barri o del poble i els governs municipal i autonòmic.

L'aproximació als temes que més preocupen els professionals participants s'ha fet amb una idea de continuïtat ininterrompuda, que, com si fos un cub de Rubik, mostra infinites cares d'una mateixa realitat. La riquesa de les nombroses aportacions rau tant en la competència, la formació i l'experiència de les persones que van debatre els temes, com en la concreció conjunta d'un treball horitzontal, que, per les característiques que té, apel·la a la capacitat de síntesi individual i col·lectiva.

Les idees plantejades pels grups de treball coincideixen amb l'enfocament de l'OVE (Observatori de la Violència a les Escoles de Catalunya), que és, com ja s'ha dit, qui ha dinamitzat i coordinat el treball dels tallers i qui ha gaudit, per tant, d'un mirador privilegiat per copsar el punt de vista d'un nombre rellevant d'agents que treballen en el món de l'educació de forma quotidiana. A continuació, es resumeixen algunes de les claus subjacents al conjunt de propostes, relacionades amb els referents de context, o territorialitat, i de complexitat, que permeten definir un marc conceptual d'aproximació al fenomen de la convivència.

En primer terme, hi apareix el concepte d'*inclusió* com a punt de partida de qualsevol acció. L'acceptació i el reconeixement inherents a les relacions positives entre les persones, que poden fer-se extensives també a institucions i entitats, comporten la cohabitació en un mateix espai i el respecte envers l'altre, a partir del coneixement de les característiques pròpies i del reconeixement de les alienes, per assolir una valoració positiva i per, amb el temps, abordar empreses conjuntes.

En segon terme, i relacionat amb l'anterior, pren força la idea de *coresponsabilitat*. Cada vegada més, institucions i professionals prenen consciència de la insuficiència de donar respostes individuals o particulars a qüestions complexes i veuen la necessitat de treballar d'una altra manera. El fet d'assumir els reptes actuals de manera compartida comporta que les parts implicades donin

informació, en rebin i puguin coordinar les seves actuacions, per evitar duplicitats, per conèixer allò que es fa i allò que queda per fer i per optimitzar l'ús de recursos humans i materials. Aquest abordatge de la realitat afavoreix el desenvolupament d'actituds de col·laboració que, a llarg termini, poden propiciar el treball integrat.

La *construcció de xarxes* es presentaria, en tercer lloc, com un altre factor constitutiu de totes les iniciatives presentades. També en relació amb els dos conceptes anteriors i amb alguns dels trets definitoris de la societat de la comunicació, les *xarxes* apareixen com a forma de relació, com a possibilitat de coneixement i com a base per assolir objectius inabastables des de la individualitat. El potencial d'aquest tipus d'organització transversal, molt lligada al context i alhora a unes altres realitats, obre nous horitzons de possibilitats per al treball i per a l'aprenentatge.

I, per finalitzar, una altra idea clau que surt de forma sistemàtica al llarg del debat: la *formació*, assumida com a necessitat al llarg de la vida i amb característiques diferencials respecte als models tradicionals. Es tractaria, per tant, de superar l'exclusivitat de la formació inicial i del «model de persona experta que ensenya» per afrontar una *formació* continuada i realitzada sovint entre iguals, a partir de la reflexió individual i col·lectiva i de les experiències personals i compartides.

Bibliografia

- COMELLAS, M.J. i LOJO, Mirta (coords.) (2008). *Un canvi de mirada per afrontar i prevenir la violència escolar*. Barcelona: Octaedro.
- Diputació de Barcelona (2003). *Polítiques de suport a les famílies: una proposta des del món local*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Diputació de Barcelona. Àrea d'Educació (2006). *De Prop: Revista de Política Educativa Local*, 18.
- MORIN, E. (2001). *Tenir el cap clar: Per organitzar els coneixements i aprendre a viure*. Barcelona: La Campana.
- SUBIRATS, J. i ALBAIGÉS, B. (2006). *Educació i comunitat: Reflexions a l'entorn de treball integrat dels agents educatius*. Barcelona: Finestra Oberta.
- SUBIRATS, J. (2002). *Redes, territorios y gobierno: nuevas respuestas locales a los retos de la globalización*. Barcelona: Diputació de Barcelona.